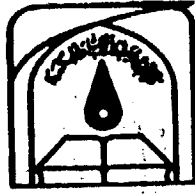
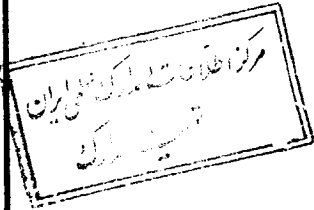

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۴۹۵۷۸

۱۳۸۰ / ۲ / ۳۰

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

تحلیل جرم نشر اکاذیب

علی محمد روشنی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمد جعفر حبیب‌زاده

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر ایرج گلدوزیان

شهریور ۱۳۷۹

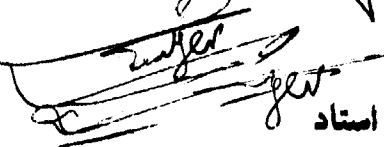
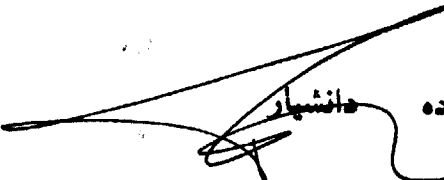
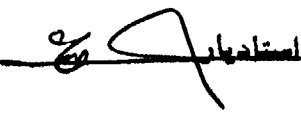

۳۹۵۷۸

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم / آقای : علی محمد روشنی

تحت عنوان : تحلیل جرم نشر اکاذیب

را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند .

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱ - استاد راهنما	دکتر محمد جعفر حبیب زاده	دانشیار	
۲ - استاد مشاور	دکتر ایرج گلدوزیان	استاد	
۳ - نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر محمد جعفر حبیب زاده	دانشیار	
۴ - استاد ممتحن	حجت الاسلام سیدعلی اصغر موسوی رکنی	استادیار	
۵ - استاد ممتحن	حجت الاسلام محسن رحامی	استادیار	

013402

تاییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضاء هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم/ آقای

تحت عنوان

را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنها برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضاء هیئت داوران

۱- استاد راهنما

۲- استاد مشاور

۳- استاد ناظر

۴- استاد ناظر

۵- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

(نمونه شماره (۱) مخصوص کارشناسی ارشد)

تقدیم:

تقدیم به همسر مهربان و فداکارم که در طول تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد و بویژه هنگام تدوین این پایان‌نامه با صبر و بردباری اینجانب را یاری و مشکلات تحصیل را بر من هموار کردند و بدون همکاری ایشان نوشتن این پایان‌نامه مشکل می‌نمود.

تشر و قدردانی

از استاد ارجمند جناب دکترو محمدجعفر حبیبزاده که در دوران تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد افتخار شاگردی ایشان را داشته زحمت راهنمایی این پایان نامه را تقبل فرمودند و نیز از استاد محترم مشاور جناب آقای دکترو ایرج گلدوزیان که با مشاورات سازنده خویش موجبات پربارتر شدن این تحقیق را فراهم آوردند بسیار متشکرم و برای آنان آرزوی سلامتی و توفیق در همه مراحل زندگی را دارم.

چکیده

موضوع این پایان‌نامه تحلیل جرم نشر اکاذیب است. تفاسیر متعددی از این جرم بوسیله محاکم صورت گرفته و تعریف مشخص در متون قانونی از آن نشده است و صرفاً به ذکر مصادیق و وسایل انجام رفتار مجرمانه آن اشاره شده است. در این تحقیق یک تعریف منطقی از جرم نشر اکاذیب و وسایل ارتکاب آن بعمل آمده است.

وسایل ارتکاب باید کتبی باشد. این جرم یک جرم مطلق است. مقصود از ارتکاب آن تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی یا اضرار به غیر است. این جرم به سوءنیت خاص نیاز دارد و دارای جنبه خصوصی است. این پایان‌نامه در یک مقدمه و دو فصل ارائه می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

تصد، تشویش، تشویش اذهان عمومی، اضرار، اکاذیب، نشر.

نشانه‌های اختصاری

- ۱- ق. آ. د. ک: قانون آئین دادرسی کیفری.
- ۲- ق. ا. ج. ا: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ و اصلاحات بعدی آن.
- ۳- ق. م. ع.: قانون مجازات عمومی مصوب سال ۱۳۵۴ و اصلاحات بعدی آن.
- ۴- ق. م. ا.: قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۷۰ و ۱۳۷۵.
- ۵- ق. ت.: قانون تعزیرات مصوب ۱۳۶۲.
- ۶- ق. م. م.: قانون مسئولیت مدنی مصوب سال ۱۳۳۹.
- ۷- ق. آ. د. م.: قانون آئین دادرسی مدنی.
- ۸- ق. آ. د. ع.: قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری.
- ۹- ص: صفحه
- ۱۰- س: سال
- ۱۱- ج: جلد
- ۱۲- ش: شماره
- ۱۳- م: میلادی
- ۱۴- هـ ق: هجری قمری

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
.....مقدمه	۱
.....فصل اول: تعریف و ارکان تشکیل دهنده جرم	۴
.....۱-۱- تعریف	۴
.....۱-۱-۱- واژه شناسی:	۴
.....۱-۱-۲- تعریف اصطلاحی	۵
.....۲-۱- سابقه تاریخی	۶
.....۱-۲-۱- تصویب ماده ۲۷۹ قانون مجازات عرفی	۷
.....۲-۲-۱- تصویب ماده ۲۶۹ ق.م.ع.	۸
.....۳-۲-۱- تصویب ماده ۲۶۹ ب مکرر ق.م.ع.	۹
.....۴-۲-۱- ماده ۴۱ ا.ق.ت.	۱۰
.....۵-۲-۱- ماده ۲۹۸ ق.م.ا.	۱۱
.....۳-۱- مقایسه نشر اکاذیب با عناوین مشابه	۱۲
.....۱-۳-۱- نشر اکاذیب و قذف	۱۲
.....۱-۳-۱-۱- وجوه اختلاف	۱۲
.....۲-۳-۱- وجوه اشتراک:	۱۴
.....۲-۳-۱-۲- نشر اکاذیب و افتراء	۱۵
.....۱-۲-۳-۱- وجوه اختلاف:	۱۵
.....۲-۲-۳-۱- وجوه اشتراک	۱۶
.....۴-۱- ارکان تشکیل دهنده بزه نشر اکاذیب:	۱۷
.....۱-۴-۱- رکن قانونی:	۱۷
.....۱-۴-۱-۱- مستندات فقهی:	۱۸
.....۱-۴-۱-۱-۱- کتاب:	۱۸
.....۲-۴-۱-۱-۱- سنت:	۲۱
.....۳-۴-۱-۱-۱- عقل:	۲۳

۲۴ ۴-۱-۱-۴-۱-۴-۱ اجماع:
۲۵ ۴-۱-۲-۱-۴-۱ مستندات قانونی:
۲۵ ۴-۱-۲-۱-۴-۱ قانون مجازات اسلامی:
۲۶ ۴-۱-۲-۲-۱-۴-۱ قوانین متفرقه:
۲۶ ۴-۱-۲-۴-۱ رکن مادی:
۲۷ ۴-۱-۲-۱-۴-۱ رفتار مجرمانه:
۲۷ ۴-۱-۲-۱-۴-۱ اظهارات کذب:
۲۸ ۴-۱-۲-۱-۴-۱ اسناد عمل خلاف واقع به غیر
۲۹ ۴-۱-۲-۲-۴-۱ امکان اثبات صحت مورد اسناد:
۳۰ ۴-۱-۲-۳-۴-۱ موضوع جرم
۳۰ ۴-۱-۲-۴-۴-۱ وسایل ارتکاب جرم:
۳۱ ۴-۱-۲-۴-۴-۱ مصادیق وسایل کتبی
۳۱ ۴-۱-۲-۴-۱-۱ نامه:
۳۱ ۴-۱-۲-۴-۲-۴-۱ عرایض یا شکوائیه:
۳۱ ۴-۱-۲-۴-۳-۴-۱ گزارش:
۳۲ ۴-۱-۲-۴-۴-۴-۱ توزیع اوراق چاپی و خطی:
۳۲ ۴-۱-۲-۴-۲-۴-۱ خصوصیات وسیله:
۳۲ ۴-۱-۲-۴-۲-۴-۱ موضوعیت وسایل کتبی اسناد و اشاعه:
۳۴ ۴-۱-۲-۴-۲-۴-۲-۴-۱ خلاف واقع بودن:
۳۴ ۴-۱-۲-۴-۵-۲-۴-۱ نتیجه مجرمانه:
۳۶ ۴-۱-۲-۴-۶-۲-۴-۱ شخصیت طرفین جرم
۳۶ ۴-۱-۲-۴-۶-۱-۶-۲-۴-۱ شخصیت بزهکار
۳۷ ۴-۱-۲-۴-۶-۲-۴-۲-۴-۱ شخصیت بزه دیده
۳۷ ۴-۱-۳-۴-۳-۴-۱ رکن معنوی:
۳۸ ۴-۱-۳-۴-۱-۳-۴-۱ سؤنیت عام:
۳۸ ۴-۱-۳-۴-۲-۳-۴-۱ سوء نیت خاص:
۳۸ ۴-۱-۲-۳-۴-۱-۲-۳-۴-۱ قصد اضرار به غیر:
۳۹ ۴-۱-۲-۲-۳-۴-۱-۲-۲-۳-۴-۱ قصد تشویش اذهان عمومی:

۳۹۱-۴-۳-۲-۳-قصد تشویش اذهان مقامات رسمی:.
۳۹۱-۴-۳-۳-انگیزه:.
۴۰۱-۴-۳-۴-علم به کذب بودن مورد اظهارات یا اسناد اعمال خلاف واقع
۴۲ فصل دوم: آثار نشر اکاذیب و مسائل مربوط به امور شکلی
۴۲۲-۱-۱-۱-اثر کیفری:.
۴۳۲-۱-۱-۱-۱-اثر تعقیب:.
۴۳۲-۱-۱-۱-۱-۱-۱-تعلیق موقت دارندگان پایه‌های قضائی:.
۴۳۲-۱-۱-۱-۱-۲-تعلیق موقت وکلای دادگستری:.
۴۳۲-۱-۱-۱-۳-توقیف آلات و وسایل ارتکاب جرم:.
۴۴۲-۱-۱-۱-۴-بازداشت موقت متهمین مشمول بند «د» ماده ۳۲ ق.آ.د.د.ع:.
۴۵۲-۱-۱-۲-اثر محکومیت
۴۵۲-۱-۱-۲-۱-۱-۲-مجازات مرتکب
۴۶۲-۱-۱-۲-۱-۱-۲-مجازات اصلی
۴۶۲-۱-۱-۲-۱-۱-۲-۱-۲-مجازات تبعی و تکمیلی مرتکب
۴۶۲-۱-۱-۲-۱-۱-۲-۱-۲-مجازات تبعی:.
۴۸۲-۱-۱-۲-۱-۲-۱-۲-۱-۲-مجازات تکمیلی:.
۴۹۲-۱-۱-۲-۱-۲-۱-۳-۳-ایجاد سابقه و ممنوعیت‌های متفرقه ناشی از آن:.
۴۹۲-۱-۱-۲-۱-۳-۱-۳-۱-۳-محرومیت از تعلیق مجازات:.
۴۹۲-۱-۱-۲-۱-۳-۲-۳-۲-۳-۱-۳-محرومیت از اعطاء آزادی مشروط:.
۵۰۲-۱-۱-۲-۱-۲-۱-۳-۳-۳-ممنوعیت از سرپرستی اطفال بدون سرپرست:.
۵۱۲-۱-۱-۲-۲-۲-۲-۲-۲-اعاده حیثیت:.
۵۲۲-۱-۱-۳-۲-۳-۲-۳-تعدد و تکرار در نشر اکاذیب
۵۲۲-۱-۱-۳-۲-۱-۳-۱-۳-تعدد جرم
۵۴۲-۱-۱-۳-۲-۲-۳-۲-۳-تکرار جرم:.
۵۴۲-۱-۱-۴-۲-۲-۴-۲-۴-مجازات شروع به جرم نشر اکاذیب
۵۵۲-۱-۱-۲-۵-۲-۵-۵-مجازات همکاران
۵۶۲-۱-۱-۲-۵-۱-۵-۱-۵-مجازات شرکاء:.

۵۷ مجازات معاونین: ۲-۱-۱-۱-۲-۵-۲
۵۹ اثر مدنی: ۲-۱-۲
۶۰ ضرر و زیان مادی: ۱-۲-۱-۲
۶۰ ضرر و زیان معنوی: ۲-۲-۱-۲
۶۲ مقررات مربوط به امور شکلی: ۲-۲
۶۲ ماهیت جرم نشر اکاذیب: ۱-۲-۲
۶۲ خصوصی بودن: ۱-۱-۲-۲
۶۴ عمومی بودن: ۲-۱-۲-۲
۶۶ دادگاه صالح: ۲-۲-۲
۶۶ صلاحیت ذاتی: ۱-۲-۲-۲
۶۶ صلاحیت محلی: ۲-۲-۲-۲
۶۸ مرجع صالح تجدید نظر: ۳-۲-۲-۲
۶۹ دلیل در نشر اکاذیب: ۳-۲-۲
۷۱ «نتیجه»
۷۳ پیشنهاد
۷۴ چکیده انگلیسی
۷۵ منابع و مآخذ
۸۱ منابع عربی

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و نیازهای گوناگون وی فقط از طریق زندگی گروهی برآورده می‌شود و به تعبیر فلاسفه انسان موجودی مدنی بالطبع است. بدین سبب به ناچار از بدو خلقت، زندگی خویش را با تشکیل اجتماعاتی چون خانواده، قبیله، و کلان شروع کرده است.

در این اجتماعات از جمله مسائل مهمی که آدمی با آن روبرو بوده، تخطی از مقررات اجتماعی حاکم بر جامعه بوده است که معمولاً با تضييع حقوق دیگران ملازمه دارد. از آنجا که وضع بعضی از این قوانین و اجرای آنها نسبت به بعضی دیگر برای انتظام جامعه از اهمیت بیشتری برخوردار است، لذا قانونگذار برای نقض کنندگان آنها علاوه بر ضمانت اجرای مدنی ضمانت اجرای کیفری را نیز پیش‌بینی کرده است. ضمانت اجرائی کیفری در مورد کسانی اعمال می‌شود که بالغ، عاقل، و حین انجام رکن مادی از عنصر روانی لازم برخوردار هستند؛ البته در گذشته بخلاف قاعده فوق صرفاً انجام رکن مادی جرم را برای اعمال ضمانت اجراهای کیفری که امروزه مجازات نامیده می‌شوند کافی می‌دانستند و اینکه عمل از چه کسی (با چه وضعیت روحی) یا چه چیزی سر می‌زد، مورد توجه نبود از این رو با مطالعه جوامع باستانی ملاحظه می‌گردد؛ دیوانگان، اجسام و حیوانات به جرم نقض قوانین مورد مجازات قرار گرفته‌اند.^۱

در یک دسته‌بندی کلی این قوانین به اعتبار موضوع آنها به جرائم علیه اموال و جرائم علیه اشخاص تقسیم می‌شوند. جرائم علیه اشخاص خود بر دو گونه‌اند:

الف - جرائم علیه تمامیت جسمانی

ب - جرائم علیه شخصیت و حیثیت معنوی

۱- جلیل امیدی، جزوه درس تاریخ تحولات کیفری عدالت جزائی در گذر تاریخ ایران دانشگاه تربیت مدرس، س ۷۸، ص ۱۶ - مصطفی العوجی القانون الجنائی العام، بیروت، مؤسسه النوفل، س ۱۹۹۸، ص ۹۷.

جرم نشر اکاذیب که موضوع پایان‌نامه حاضر است عبارتست از: «اشاعه یا اسناد کتبی هر نوع کذب یا عمل خلاف واقع به قصد اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی». این جرم از جمله جرائم علیه حیثیت معنوی افراد است و از آنجا که موجودیت معنوی انسان در روابط اجتماعی از اهمیت خاصی برخوردار است؛ به تبع آن مهمترین موازین، مقرراتی است که هدف از وضع آنها دفاع از موجودیت معنوی انسان است. از این رو بررسی جرم مذکور اهمیت ویژه‌ای دارد. اصولاً در نظام حقوقی که برگرفته از نظام حقوق اسلام است، شخصیت و حیثیت معنوی افراد از تمامیت جسمانی آنها مهتر است. این امر از آنجا ناشی می‌شود که بعد جسمانی انسان از خاک سرشته شده است و بعد معنوی او بنا به تعبیر قرآن برگرفته از روح الهی است.^۱

لذا جرائمی که علیه این بعد از شخصیت انسان واقع می‌شوند باید با دقت و اهمیت بیشتری مورد بررسی قرار گیرند تا از این طریق با انجام اقدامات نامناسب تحت عنوان مجازات، خود بعنوان مبنایی برای خوار و خفیف کردن شخصیت معنوی متهمین قرار نگیرند. ما برآنیم که در جریان تحریر آن به سئوالات ذیل پاسخ دهیم:

۱- آیا جرم نشر اکاذیب مقید است یا مطلق؟

۲- برای جرم نشر اکاذیب وجود مؤنث خاص لازم است یا خیر؟

۳- این جرم از جمله جرائم خصوصی است یا واجد جنبه عمومی است؟

با وجود سابقه طولانی تصویب جرم مذکور در قوانین متعدد با انجام تحقیقات و بررسی کتابخانه‌های تخصصی دانشکده حقوق مشاهده گردید که تحقیق جامعی در رابطه با ارکان و شرایط تحقق جرم مذکور صورت نگرفته است. از این رو به لحاظ تعقیب افراد خصوصاً متصدیان جرایم متعدد به اتهام نشر اکاذیب ضرورت تشریح جرم مذکور و زدودن ابهام از جهات و جوانب آن ضروری است. «لذا تحلیل این جرم با هدف اشراف خواننده نسبت به حدود شمول جرم، و تمیز آن از سایر مفاهیم جزایی مشابه و شناخت دقیق آن، بعنوان موضوع پایان‌نامه حاضر انتخاب شده است.

۱- آیه ۲۹ سوره حجر می‌فرماید: «وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي...».

فصل اول:

تعریف و ارکان تشکیل دهنده جرم

۱-۱-۱- تعریف

برای تبیین دامنه شمول هر جرم و تمیز آن از سایر جرائم، ارائه یک تعریف جامع و کامل ضرورت دارد؛ این امر در مورد نشر اکاذیب از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا عناوین کیفری مشابهی وجود دارد که لازمه تمییز آنها از جرم مورد نظر، ارائه تعریفی توأم با دقت و ظرافت است. بلحاظ این مشابهت هرگونه مسامحه در تعریف ما را در توصیف قضایی اعمال مجرمانه و تطبیق عناوین کیفری بر مصادیق آن، دچار گمراهی خواهد کرد.

۱-۱-۱- واژه‌شناسی:

عنوان جرم مورد نظر، (نشر اکاذیب) مرکب از دو لفظ «نشر» و «اکاذیب» است. کلمه «نشر» با فتح (ن) و سکون (ش) و (ر) را پهن کردن، پراکنده ساختن خبر، معنی کرده‌اند.^۱ هم چنین «نشر» به معنی «گسترده‌گی، انتشار گیاه خشکی که دگر باره سبز شده، پراکنده و فاش کردن خبر، آشکار کردن خبر، باز کردن و سبط و گسترش دادن، باز کردن نامه» آمده است.^۲ اکاذیب جمع اکذوبه به معنی سخنان دروغ و بی‌اساس است.^۳ لذا معنی تحت‌اللفظی نشر اکاذیب، پراکنده کردن، انتشار و آشکار کردن اخبار دروغ است.

۱- حسن عمید، فرهنگ عمید، چاپ اول، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳، ص ۱۱۱۶.

۲- علی‌اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۴۷، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۸، صص ۵۱۴ و ۵۱۵.

۳- خلیل جرج، فرهنگ لاروس، ج اول، ترجمه سید محمد طیبیان، چاپ نهم، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۷، ص ۲۸۸.